

Aseel Abbas informatör på SHK visar biblioteket för nyanlända.

Foto: Nils Bergendahl

Uppföljning av projektet Spontana boksamtal: Om att arbeta läsfrämjande under bemannad tid på ett meröppet bibliotek

LOTTA BERGMAN

Lotta Bergman är universitetslektor i Svenska med didaktisk inriktning på Malmö Universitet. Hon undervisar litteraturkurser för blivande svensklärare och forskar om läsning, litteraturdidaktik och skrivande i högre utbildning. Vidare har hon varit handledare för flera forskningscirklar, både i och utanför högskolan.

Uppföljning av projektet Spontana boksamtal: Om att arbeta läsfrämjande under bemannad tid på ett meröppet bibliotek

Lotta Bergman, Malmö universitet

Under hösten 2015 och våren 2016 genomfördes en första forskningscirkel för utveckling av bibliotekens läsfrämjande arbete i samarbete mellan Region Skåne och Malmö högskola. Finansiering för två forskningscirkelar gav möjlighet för 14 bibliotekarier och en bibliotekschef att tillsammans med mig som handledare diskutera och reflektera över frågor om litteratur och läsning kopplade till demokrati och tillgänglighetsfrågor, vad läsfrämjande är och hur läsfrämjande arbete kan bedrivas mot olika grupper. De deltagande bibliotekarierna träffades regelbundet för att ta del av såväl varandras kunskaper och erfarenheter som teorier och forskningsresultat. I samråd med gruppen formulerade deltagarna ett antal utforskande projekt som sedan genomfördes i den egna verksamheten. Det blev sammanlagt 10 träffar och 10 småskaliga forskningsliknande projekt¹ som publicerades i *Aktionsforskande bibliotekarier. En rapport om läsfrämjande verksamhet* (Bergman m.fl., 2016). Under våren 2018 gjordes sedan uppföljande intervjuer med deltagare från fyra av dessa projekt. Syftet med intervjuerna var att få kunskap om vilken betydelse forskningscirkelns arbete och de projekt som genomfördes haft på lite längre sikt.

Projektet *Spontana boksamtal. Om att arbeta läsfrämjande under bemannad tid på ett meröppet bibliotek* genomfördes i Kävlinge kommun av Karin Morwing, Frida Lindqvist och Malin Larsson. Alla var närvarande vid den uppföljande intervjun. Bakgrunden till deras projekt var att biblioteken i Kävlinge kommun infört meröppet hösten 2012 med avsikten att ge kommunens invånare bättre biblioteksservice. Vid självbetjäningsautomaterna kan besökarna klara sig själva även när biblioteket är bemannat men med automaterna hade de naturliga tillfällena för samtal om litteratur minskat. De tre kollegorna ville nu höja kvaliteten på den bemannade tiden och utformade därför ett projekt där syftet var att utforska och utvärdera olika sätt att samtala om litteratur med besökarna. Tanken var att personalen tillsammans skulle reflektera över vad som skedde i dessa

1 De projekt som genomfördes i forskningscirkeln är forskningsliknande då de har kvaliteter som återfinns i forskning. Vetenskaplig forskning är emellertid oftast mer omfattande, mer systematiskt genomförd och granskad i förhållande till vetenskapliga kriterier (se t.ex. Persson, 2009).

möten och ge varandra tips, utveckla och inte minst erkänna det arbete som faktiskt gjordes i bibliotekets vardag. Karin, Frida och Malin fick möjlighet att på tre arbetsplats-träffar använda ungefär en timme per gång till att informera och utbyta idéer. Frågor som diskuterades var till exempel: Hur initierar vi samtal? Har vi fördomar när vi pratar om böcker med besökarna? Kan vi ha kvalitativa samtal utan att ha läst boken? Vad vet vi om bemötande? Hela personalstyrkan involverades i projektet med att uppmärksamma boksamtalen och delge varandra både lyckade och mindre lyckade exempel. I deras bidrag till rapporten *Aktionsforskande bibliotekarier* (Bergman m.fl. 2016) redovisas resultatet av träffarna och de två enkäter som personalen besvarade. I de avslutande reflektionerna skriver Karin, Frida och Malin att personalen vittnar om av att de påverkats av att diskutera och reflektera över det dagliga arbetet. ”Det har lett till att fler tar initiativ till samtal och till ett större antal samtal som dessutom har blivit längre och av annan karaktär”. (Bergman, m.fl. 2016). Som en bieffekt har det blivit vanligare att de pratar med varandra om sin egen läsning och på så sätt ger varandra litteraturtips.

I intervjun berättar de om de initiala svårigheter de upplevde i att få hela personalen engagerad i projektet. Det var inte så lätt att sprida det ut till alla och det berodde delvis på att det inte fanns någon kontinuerlig ledning på biblioteket under den tid forskningscirkeln varade. De fick inte heller tid att prata om projektet i personalgruppen när det var färdigt, ”det hanns ju inte med”. Att inte få tid till att informera om den kompetensutveckling man deltar i är något som flera deltagare i cirkeln tagit upp redan under den tid projekten pågick. Det är också flera som nämner detta problem i de uppföljande intervjuerna. Det tycks vara konkurrens om utrymmet på arbetsplatsträffarna. Personalens engagemang och intresse för sitt arbete är grunden för all verksamhetsutveckling och min uppfattning är att ett aktivt intresse från chefer och kollegor kan ha avgörande betydelse för om resultatet av kompetens- utvecklande insatser ska bli bestående.

Lyckligtvis kom en ny bibliotekschef på plats i Kävlinge kommun, en chef som förstod värdet av det Karin, Frida och Malin arbetat med i sitt projekt. Chefens engagemang resulterade i en framgångsrik projektansökan som gav ekonomiska medel för att bygga vidare på projektet, ”ett stort projektanslag som handlar om den bemannade tiden”. I det nya projektet, som också inspirerats av en lärcirkel om ”design thinking”, talas de om behovet av bibliotekspersonalens närvaro i rummet och att utveckla en bemötandekompetens för att skapa en mer demokratisk och medborgarvänlig biblioteksverksamhet. Syftet är att undersöka, lära mer om och testa nya arbetssätt för att inkludera medborgarna mer och öka bibliotekets relevans i lokalsamhället. Det finns en hel del i ansökan som Karin, Frida och Malin kan känna igen från sitt arbete i forskningscirkeln och det egna projektet, t.ex. ”att låta det prövande tänkande bli en del av den löpande verksamheten” och ”att lägga grunden för relationsskapande och inkluderande arbetssätt”.

När Karin, Frida och Malin talar om arbetet i forskningscirkeln lyfter de fram arbetets förankring i verkligheten, läsning och diskussion av texter och betydelsen av kontinuerlig reflektion.

- Det var härligt att det utgick från oss själva och att vi fick bestämma ramarna, annars är ofta förutsättningarna givna. (Karin).
- Detta att läsa texter som var relevanta och reflektera över dem själv och sen tillsammans med andra som var lika intresserade, det var jättebra och det var texter som jag inte hade läst annars. (Frida)
- Det är sällan man stannar upp och tänker efter varför man gör på ett visst sätt och sällan man reflekterar så mycket över vad man håller på med. (Malin).
- Det kändes lyxigt att få nöra ner sig och vända och vrida, prata och prata.

En grundtanke i forskningscirkelns arbete är att alla blir delaktiga i varandras projekt genom att ta del av och ge respons på varandras idéer och texter. Det arbetet upplevdes som positivt men nackdelen är att redovisningen av projekten tar allt mer tid ju längre fram i processen man kommer. Inför skrivandet av rapporten fanns inget utrymme kvar till diskussion av lästa texter. Samtidigt upplevdes de andras projekt som spännande och inspirerande:

Jag kommer ihåg att man alltid blev så himla inspirerad, man blev eld och lågor när man varit på ett möte och fått höra om andras /.../ man tänkte att det kunde vi också göra på nåt sätt, det tyckte jag var fantastiskt.

Engagemanget i de andras projekt har smittat av sig på verksamheten i Kävlinge. Ett exempel är att Joel Hirsch projekt med Sommarboken för högstadiet nu också prövats i Kävlinge och ett annat är en kommande bokcirkel som vänder sig till både föräldrar och barn.

Deltagandet i forskningscirkeln har påverkat det vardagliga arbetet på biblioteket. Frida känner sig säkrare i att ta kontakt med besökarna och bjuda in till samtal. För Karin och Malin handlar det mer om att de reflekterar mer över hur de gör och varför, ”man tänker mer, det händer inte bara”. Karin berättar att hon också smyglyssnar på andras samtal t.ex. när hon lämnar över till någon annan som är mer expert på det som besökaren är intresserad av. Hon lyssnar och reflekterar över hur samtalet utvecklas. Det är ett sätt att ”aktivt söka efter sådant som kan utvecklas och som man kan reflektera kring”. Smyglyssnandet gör också att de blivit bättre på att ge feedback på varandras samtal med besökare. På arbetsplatsen har det skett förändringar genom att personalen önskat en fortsättning av de gemensamma bokpratens som nu kommer att utvecklas till en bokcirkel för personalen.

I intervjun ställer jag också frågor om deras syn på läsfrämjande verksamhet och om den förändrats något genom deltagandet i forskningscirkeln. Malin menar att hon numera tänker att läsfrämjande inte behöver vara så ”storslaget utan det kan vara ganska små saker som inte kräver så mycket planering till exempel möten med människor, det är ju betydelsefullt”. Frida spinner vidare på Malins tankar: ”Det är mer betydelsefullt än man tror och det är verkligen en demokratifråga. Det handlar om att människor ska få tillgång till sitt språk och det får större konsekvenser än jag tänkte innan”. De är överens

om att den ängslighet de tidigare känt inför att tipsa besökare om böcker har lagt sig.

Enligt Malin är det framtidens läsfrämjande arbete som ska utforskas i det nya projektet. Hon är glad att demokratiperspektivet är så starkt framskrivet i den nya ansökan ”för det handlar ju om tillgänglighet och hur vi ska nå ut till dom som inte kommer till oss. Ska dom komma till oss eller ska vi komma till dom och visa vad vi har att erbjuda istället”.

Referenser

Bergman, L. (red.) (2016). *Aktionsforskande bibliotekarier. En rapport om läsfrämjande verksamhet*. Malmö: Region Skåne. https://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/forskningscirklar_lr.pdf